

Capítol quart

L'AMOR EN EL MATRIMONI

89. Tot el que s'ha dit no n'hi ha prou per manifestar l'evangeli del matrimoni i de la família si no ens aturem especialment a parlar d'amor. Perquè no podrem encoratjar un camí de fidelitat i de donació recíproca si no estimulem el creixement, la consolidació i l'aprofundiment de l'amor conjugal i familiar. En efecte, la gràcia del sagrament del matrimoni està destinada sobretot «a perfeccionar l'amor dels cònjuges».104 També aquí s'aplica que, «podria tenir fe com per moure muntanyes; però no estimés, no sóc res. Si distribuís tot el que tinc i tot em vengués a mi; però no estimés, de res no em serveix» (*ICo* 13,2-3). Però la paraula «amor», una de les més utilitzades, apareix moltes vegades desfigurada 105

El nostre amor quotidià

90. En l'anomenat himne de la caritat escrit per sant Pau, veiem algunes característiques de l'amor veritable:

«La caritat és pacient,
 és bondadosa;
 la caritat no té enveja,
 no és presumida,
 ni orgullosa,
 no és grollera,
 ni egoista,
 no s'irrita,
 ni es venja,
 no s'alegra de la mentida,
 sinó que troba el goig en la veritat;

tot ho excusa,
 tot ho creu,
 tot ho espera,
 tot ho suporta» (ICo 13,4-7).

Això es viu i es conrea en la vida que comparteixen cada dia els esposos, ells amb ells i amb els seus fills. Per això és valuós aturar-se a precisar el sentit de les expressions d'aquest text, per intentar una aplicació a l'existència concreta de cada família.

Paciència

91. La primera expressió utilitzada és *makrothymei*. La traducció no és simplement que «tot ho suporta», perquè aquesta idea està expressada al final del v. 7. El sentit es pren de la traducció grega de l'Antic Testament, on diu que Déu és «lent per al càstig» (Ex 34,6; Nm 14,18). Es mostra quan la persona no es deixa portar pels impulsos i evita agredir. És una qualitat del Déu de l'Aliança que crida a imitar-lo també dins de la vida familiar. Els textos en què Pau fa servir aquest terme s'han de llegir amb el rerefons del Llibre de la Saviesa (cf. 11,23; 12,2.15-18); al mateix temps que es lloa la moderació de Déu per donar espai al penediment, s'insisteix en el seu poder que es manifesta quan actua amb misericòrdia. La paciència de Déu és exercici de la misericòrdia amb el pecador i manifesta el veritable poder.

92. Tenir paciència no és deixar que ens maltractin contínuament, o tolerar agressions físiques, o permetre que ens tractin com objectes. El problema és quan exigim que les relacions siguin celestials o que les persones siguin perfectes, o quan ens col·loquem al centre i esperem que només es compleixi la pròpia voluntat. Llavors tot ens s'impacienta, tot ens porta a reaccionar amb agressivitat. Si no cultivem la paciència, sempre tindrem excuses per respondre amb ira, i finalment ens convertirem en persones que no saben conviure, antisocials, incapaços de postergar els impulsos, i la família esdevindrà un camp de batalla. Per això, la Paraula de Déu ens exhorta: «Desterreu de vosaltres amargor, ira, disgustos i insults i tota la maldat» (Ef 4,31). Aquesta paciència es referma quan reconec que l'altre també té dret a viure en aquesta terra al meu costat, tal com és. No importa si és un destorb per a mi, si altera els meus

plans, si em molesta amb la seva manera de ser o amb les seves idees, si no és tot el que jo esperava. L'amor té sempre un sentit de profunda compassió que porta a acceptar l'altre com a part d'aquest món, també quan actua d'una manera diferent al que jo desitjaria.

Actitud de benvolença

93. Segueix la paraula *khrestéuetai*, que és única en tota la Bíblia, derivada de *khrestós* (persona bona, que mostra la seva bondat en les seves obres). Però, pel lloc en què està, en estricte paral·lelisme amb el verb precedent, n'és un complement. Així, Pau vol aclarir que la «paciència» nomenada en primer lloc no és una postura totalment passiva, sinó que està acompanyada per una activitat, per una reacció dinàmica i creativa davant dels altres. Indica que l'amor beneficia i promou als altres. Per això es tradueix com «bondadosa».

94. En el conjunt del text es veu que Pau vol insistir que l'amor no és sols un sentiment, sinó que s'ha d'entendre en el sentit que té el verb «estimar» en hebreu: és «fer el bé». Com deia sant Ignasi de Loiola, «l'amor s'ha de posar més en les obres que en les paraules».106 Així pot mostrar tota la seva fecunditat, i ens permet experimentar la felicitat de donar, la noblesa i la grandesa de donar-se sobreabundantment, sense mesurar, sense reclamar pagaments, pel sol gust de donar i de servir.

Guarint l'enveja

95. Després es rebutja com a contrària a l'amor una actitud expressada com *zeloi* (gelosia, enveja). Vol dir que en l'amor no hi ha lloc per sentir malestar pel bé d'un altre (cf. *Ac* 7,9; 17,5). L'enveja és una tristesa pel bé aliè, que mostra que no ens interessa la felicitat dels altres, ja que estem exclusivament concentrats en el propi benestar. Mentre l'amor ens fa sortir de nosaltres mateixos, l'enveja ens porta a centrar-nos en el propi jo. El veritable amor valora els èxits aliens, no els sent com una amenaça, i s'allibera del gust amarg de l'enveja. Accepta que cada un té dons diferents i diferents camins a la vida. Llavors, procura descobrir el seu propi camí per ser feliç, deixant que els altres trobin el seu.

96. En definitiva, es tracta de complir allò que demanaven els dos últims manaments de la Llei de Déu: «No cobejaràs els béns del teu proïsme. No desitgis la dona d'un altre, ni el seu esclau, ni la seva esclava, ni el seu bou, ni el seu ase, ni res que sigui d'ell» (*Ex* 20,17). L'amor ens porta a una sentida valoració de cada ésser humà, reconeixent el seu dret a la felicitat. Estimo aquesta persona, la miro amb la mirada de Déu Pare, que ens ho regala tot «perquè ho gaudim» (*1Tm* 6,17), i llavors accepto en el meu interior que pugui gaudir d'un bon moment. Aquesta mateixa arrel de l'amor, en tot cas, és el que em porta a rebutjar la injustícia que alguns tinguin massa i altres no tinguin res, o el que em mou a cercar que també els exclosos de la societat puguin viure una mica d'alegria. Però això no és enveja, sinó desitjos d'equitat.

Sense fer ostentació ni inflar-se

97. Segueix el terme *perpereuotai*, que indica la vanaglòria, l'ànsia de mostrar-se com superior per impressionar als altres amb una actitud pedant i una mica agressiva. Qui estima, no solament evita parlar massa de si mateix, sinó que, a més, perquè està centrat en els altres, sap situar-se en el seu lloc sense pretendre ser el centre. La paraula següent *-physioutai-* és molt semblant, perquè indica que l'amor no és arrogant. Literalment expressa que no «s'engrandeix» davant els altres, i indica una cosa més subtil. No és sols una obsessió per mostrar les pròpies qualitats, sinó que a més es perd el sentit de la realitat. Es considera més gran del que és, perquè es creu més «espiritual» o «savi». Pau fa servir aquest verb altres vegades, per exemple per dir que «la ciència infla, l'amor en canvi edifica» (*1Co* 8,1). És a dir, alguns es creuen grans perquè saben més que els altres, i es dediquen a exigir-los i a controlar-los, quan en realitat el que ens fa grans és l'amor que comprèn, té cura, protegeix el feble. En un altre versicle també l'aplica per criticar els qui «s'inflen d'orgull» (cf. *1Co* 4,18), però en realitat tenen més xerrameca que veritable «poder» de l'Esperit (cf. *1Co* 4,19).

98. És important que els cristians visquin això en la seva manera de tractar els familiars poc formats en la fe, fràgils o menys fermes en les seves conviccions. De vegades passa al contrari: els suposadament més avançats dins de la seva família, es tornen arrogants i insuportables. L'actitud d'humilitat apareix aquí com una cosa que és part de l'amor, perquè per poder comprendre, disculpar o servir els altres de cor, és indispensable curar l'orgull i conrear la humilitat. Jesús recordava als seus deixebles que

en el món del poder cada un tracta de dominar l'altre, i per això els diu: «No ha de ser així entre vosaltres» (Mt 20,26). La lògica de l'amor cristià no és la de qui se sent més que altres i necessita fer-los sentir el seu poder, sinó que «el que vulgui ser el primer entre vosaltres, que es faci el vostre servidor» (Mt 20,27). En la vida familiar no pot regnar la lògica del domini dels uns sobre els altres, o la competició per veure qui és més intel·ligent o poderós, perquè aquesta lògica disminueix l'amor. També per a la família és aquest consell: «Tingueu sentiments d'humilitat els uns envers els altres, perquè Déu s'enfronta als orgullosos, però concedeix als humils la seva gràcia» (1Pe 5,5).

Amabilitat

99. Estimar també és tornar-se amable, i aquí pren sentit la paraula *askhemonéi*. Vol indicar que l'amor no obra amb rudeses, no actua de manera descortès, no és dur en el tracte. Les seves maneres, les seves paraules, els seus gestos, són agradables i no aspres ni rígids. Detesta fer patir els altres. La cortesia «és una escola de sensibilitat i de desinterès», que exigeix a la persona «conrear la seva ment i els seus sentits, aprendre a sentir, parlar i, en certs moments, a callar».107 Ser amable no és un estil que un cristià pot triar o rebutjar. Com a part de les exigències irrenunciables de l'amor, «tot ésser humà està obligat a ser afable amb els qui l'envolten».108 Cada dia, «entrar a la vida de l'altre, fins i tot quan forma part de la nostra vida, demana la delicadesa d'una actitud no invasora, que renovi la confiança i el respecte. [...] L'amor, com més íntim i profund és, més exigeix el respecte de la llibertat i la capacitat d'esperar que l'altre obri la porta del seu cor».109

100. Per disposar-se a un veritable trobament amb l'altre, es requereix una mirada amable posada en ell. Això no és possible quan regna un pessimisme que destaca defectes i errors aliens, potser per compensar els propis complexos. Una mirada amable permet que no ens aturem tant en els límits de l'altre, i així puguem tolerar-lo i unir-nos en un projecte comú, encara que siguem diferents. L'amor amable genera vincles, conrea llaços, crea noves xarxes d'integració, construeix una trama social ferma. Així es protegeix a si mateix, ja que sense sentit de pertinença no es pot sostenir un lliurament als altres, cadascú acaba buscant només la seva conveniència i la convivència esdevé impossible. Una persona antisocial creu que els altres existeixen per satisfer les

seves necessitats, i que quan ho fan només compleixen el seu deure. Per tant, no hi ha lloc per a l'amabilitat de l'amor i el seu llenguatge. El qui estima és capaç de dir paraules d'encoratjament, que reconforten, que enforteixen, que consolen, que estimulen. Vegem, per exemple, algunes paraules que deia Jesús a les persones: «Coratge, fill!» (*Mt* 9,2). «És gran la teva fe!» (*Mt* 15,28). «Aixeca't!» (*Mc* 5,41). «Vés-te'n en pau» (*Lc* 7,50). «No tingueu por» (*Mt* 14,27). No són paraules que humilien, que entristeixen, que irriten, que menyspreen. En la família cal aprendre aquest llenguatge amable de Jesús.

Despreniment

101. Hem dit moltes vegades que per estimar els altres primer cal estimar-se a si mateix. Amb tot, aquest himne a l'amor afirma que l'amor «no busca el seu propi interès», o «no busca el que és d'ell». També s'usa aquesta expressió en un altre text: «Que no miri cadascú per ell, sinó que procuri sobretot pels altres» (*Fl* 2,4). Davant d'una afirmació tan clara de les Escriptures, cal evitar donar prioritat a l'amor a si mateix com si fos més noble que el do de si mateix als altres. Una certa prioritat de l'amor a si mateix només es pot entendre com una condició psicològica, en tant que el qui és incapaç d'estimar-se a si mateix troba dificultats per estimar els altres: «El qui és gasiu amb si mateix, amb qui serà generós? [...] Ningú no és pitjor que l'avar amb si mateix» (*Sir* 14,5-6).

102. Però el mateix Tomàs d'Aquino ha explicat que «pertany més a la caritat voler estimar que voler ser estimat»¹¹⁰ i que, de fet, «les mares, que són les que més estimen, busquen més estimar que ser estimades».¹¹¹ Per això, l'amor pot anar més enllà de la justícia i desbordar gratuïtament, «sense esperar res a canvi» (*Lc* 6,35), fins a arribar a l'amor més gran, que és «donar la vida» pels altres (*Jn* 15,13). ¿Encara és possible aquest despreniment que permet donar gratuïtament, i donar fins a la fi? Segurament és possible, perquè és el que demana l'Evangeli: «De franc ho heu rebut, doneu-ho també de franc» (*Mt* 10,8).

Sense violència interior

103. Si la primera expressió de l'himne ens convidava a la paciència que evita reaccionar bruscament davant les debilitats o els errors dels altres, ara apareix una altra paraula *-paroxýnetai-*, que es refereix a una reacció interior d'indignació provocada per alguna cosa externa. Es tracta d'una violència interna, d'una irritació no manifesta que ens col·loca a la defensiva davant els altres, com si fossin enemics molestos que cal evitar. Alimentar aquesta agressivitat íntima no serveix per a res. Només ens emmalalteix i acaba aïllant-nos. La indignació és sana quan ens porta a reaccionar davant d'una greu injustícia, però és perjudicial quan tendeix a impregnar totes les nostres actituds davant els altres.

104. L'Evangeli convida més aviat a mirar la biga en el propi ull (cf. *Mt 7,5*), i els cristians no podem ignorar la constant invitació de la Paraula de Déu a no alimentar la ira: «No et deixis vèncer pel mal» (*Rm 12,21*). «No ens cansem de fer el bé» (*Ga 6,9*). Una cosa és sentir la força de l'agressivitat que irromp i una altra és consentir, deixar que esdevingui una actitud permanent: «Si us disgusteu amb algú, no l'ofengueu; que la posta de sol no us trobi encara ressentits» (*Ef 4,26*). Per això, cal no acabar mai el dia sense fer les paus en la família. «I com haig de fer les paus? Agenollar-me? No! Només un petit gest, una cosa petit, i l'harmonia familiar torna. N'hi ha prou amb una carícia! Sense paraules. Però no acabar mai el dia a casa sense fer les paus».112 La reacció interior davant una molèstia que ens causin els altres hauria de ser abans de res beneir al cor, desitjar el bé de l'altre, demanar a Déu que l'alliberi i el curi: «Ben al contrari, beneïu, ja que heu estat cridats a heretar una benedicció» (*1Pe 3,9*). Si hem de lluitar contra un mal, fem-ho, però diguem sempre «no» a la violència interior.

Perdó

105. Si permetem que un mal sentiment penetri en les nostres entranyes, deixem lloc a aquell rancor que nia al cor. La frase *logízetai to kakón* significa «té en compte el mal», «el porta anotat», és a dir, és rancorós. El contrari és el perdó, un perdó que es fonamenta en una actitud positiva, que intenta comprendre la debilitat aliena i tracta de buscar excuses a l'altra persona, tal com Jesús quan va dir: «Pare, perdona'ls, que no saben el que fan» (*Lc 23,34*). Però la tendència sol ser la de buscar cada vegada més culpes, la d'imaginar cada vegada més maldat, la de suposar tota mena de males intencions, i així la rancúnia va creixent i arrela. D'aquesta manera, qualsevol error o

caiguda del cònjuge pot danyar el vincle amorós i l'estabilitat familiar. El problema és que de vegades s'atribueix a tot la mateixa gravetat, amb el risc d'esdevenir cruels davant de qualsevol error aliè. La justa reivindicació dels propis drets, es transforma en una persistent i constant set de venjança més que en una sana defensa de la pròpia dignitat.

106. Quan hem estat ofesos o decebutos, el perdó és possible i desitjable, però ningú no diu que sigui fàcil. La veritat és que «la comunió familiar pot ser conservada i perfeccionada només amb un gran esperit de sacrifici. Exigeix, en efecte, una ràpida i generosa disponibilitat de tots i de cadascú a la comprensió, a la tolerància, al perdó, a la reconciliació. Cap família no ignora que l'egoisme, el desacord, les tensions, els conflictes ataquen amb violència i de vegades fereixen mortalment la pròpia comunió: d'aquí les múltiples i variades formes de divisió en la vida familiar».113

107. Avui sabem que per poder perdonar necessitem passar per l'experiència alliberadora de comprendre'ns i perdonar-nos a nosaltres mateixos. Moltes vegades els nostres errors, o la mirada crítica de les persones que estimem, ens han portat a perdre l'afecte cap a nosaltres mateixos. Això fa que acabem guardant-nos dels altres, escapant de l'afecte, omplint-nos de temors en les relacions interpersonals. Llavors, poder culpar els altres es converteix en un fals alleujament. Cal pregar amb la pròpia història, acceptar-se a si mateix, saber conviure amb les pròpies limitacions, i fins i tot perdonar-se, per poder tenir aquesta mateixa actitud amb els altres.

108. Però això suposa l'experiència de ser perdonats per Déu, justificats gratuïtament i no pels nostres mèrits. Vam ser assolits per un amor previ a tota obra nostra, que sempre dóna una nova oportunitat, promou i estimula. Si acceptem que l'amor de Déu és incondicional, que l'afecte del Pare no s'ha de comprar ni pagar, llavors podrem estimar més enllà de tot, perdonar els altres encara que hagin estat injustos amb nosaltres. Altrament, la nostra vida en família deixarà de ser un lloc de comprensió, acompanyament i estímul, i serà un espai de permanent tensió o de mutu càstig.

Alegrear-se amb els altres

109. L'expressió *khairai epi te adikia* indica una cosa negativa establerta en el secret del cor de la persona. És l'actitud verinosa del qui s'alegra quan veu que es comet injustícia a algú. La frase es complementa amb la següent, que ho diu de manera positiva: *synkhairai te alétheia*: s'alegra amb la veritat. És a dir, s'alegra amb el bé de l'altre, quan es reconeix la seva dignitat, quan es valoren les seves capacitats i les seves bones obres. Això és impossible per a qui necessita estar sempre comparant-se o competint, fins i tot amb el propi cònjuge, fins al punt d'alegrar-se secretament pels seus fracassos.

110. Quan algú que estima pot fer un bé a un altre, o quan veu que a l'altre li van bé les coses, ho viu amb alegria, i d'aquesta manera dona glòria a Déu, perquè «Déu estima el qui dona amb alegria» (2Co 9,7). Nostre Senyor aprecia d'una manera especial el qui s'alegra amb la felicitat de l'altre. Si no alimentem la nostra capacitat de gaudir amb el bé de l'altre i, sobretot, ens concentrem en les nostres pròpies necessitats, ens condemnem a viure amb poca alegria, ja que, com va dir Jesús «fa més feliç donar que rebre» (Ac 20,35). La família ha de ser sempre el lloc on algú, que aconsegueix alguna cosa bona en la vida, sap que allà ho celebraran amb ell.

Tot ho excusa

111. La llista es completa amb quatre expressions que parlen d'una totalitat: «tot». Tot ho excusa, tot ho creu, tot ho espera, tot ho suporta. D'aquesta manera, es remarca amb força el dinamisme contracultural de l'amor, capaç de fer front a qualsevol cosa que pugui amenaçar-lo.

112. En primer lloc es diu que “tot ho excusa” (*panta stegei*). Es diferencia de «no té en compte el mal», perquè aquest terme té a veure amb l'ús de la llengua; pot significar «guardar silenci» sobre allò de negatiu que pot haver-hi en una altra persona. Implica limitar el judici, contenir la inclinació a llançar una condemna dura i implacable: «No condemneu i no sereu condemnats» (Lc 6,37). Encara que vagi en contra del nostre habitual ús de la llengua, la Paraula de Déu ens demana: «No parleu malament els uns dels altres, germans» (Jm 4,11). Aturar-se a danyar la imatge de l'altre és una manera de reforçar la pròpia, de descarregar els rancors i enveges sense importar el mal que causem. Moltes vegades s'oblida que la difamació pot ser un gran pecat, una

seriosa ofensa a Déu, quan afecta greument la bona fama dels altres, ocasionant danys molt difícils de reparar. Per això, la Paraula de Déu és tan dura amb la llengua, dient que «és un món d'iniquitat» que «contamina tota la persona» (*Jm 3,6*), com un «mal incansable carregat de verí mortal» (*Jm 3,8*). Si «amb ella maleïm els homes, creats a semblança de Déu» (*Jm 3,9*), l'amor té cura de la imatge dels altres, amb una delicadesa que porta a preservar fins i tot la bona fama dels enemics. En la defensa de la llei divina mai no hem d'oblidar d'aquesta exigència de l'amor.

113. Els esposos que s'estimen i es pertanyen, parlen bé l'un de l'altre, intenten mostrar el costat bo del cònjuge més enllà de les seves debilitats i dels seus errors. En tot cas, guarden silenci per no danyar la seva imatge. Però no és només un gest extern, sinó que brolla d'una actitud interna. Tampoc no és la ingenuïtat de qui pretén no veure les dificultats i els punts febles de l'altre, sinó l'amplitud de mires de qui col·loca aquestes debilitats i aquests errors en el seu context. Recorda que aquests defectes són només una part, no són la totalitat de l'ésser de l'altre. Un fet desagradable a la relació no és la totalitat d'aquesta relació. Llavors, es pot acceptar amb senzillesa que tots som una complexa combinació de llums i d'ombres. L'altre no és solament això que a mi em molesta. És molt més que això. Per la mateixa raó, no li exigeixo que el seu amor sigui perfecte per a valorar-lo. M'estima com és i com pot, amb els seus límits, però que el seu amor sigui imperfecte no vol dir que sigui fals o que no sigui real. És real, però limitat i terrenal. Per això, si li exigeixo massa, m'ho farà saber d'alguna manera, ja que no podrà ni acceptarà jugar el paper d'un ésser diví ni estar al servei de totes les meves necessitats. L'amor conviu amb la imperfecció, la disculpa, i sap guardar silenci davant els límits de l'ésser estimat.

Tot ho creu

114. *Panta pisteuei*, «tot ho creu», pel context, no s'ha d'entendre aquesta «fe» en el sentit teològic, sinó en el sentit corrent de «confiança». No es tracta només de no sospitar que l'altre estigui mentint o enganyant. Aquesta confiança bàsica reconeix la llum encesa per Déu, que s'amaga rere la foscor, o la brasa que encara crema sota de les cendres.

115. Aquesta mateixa confiança fa possible una relació de llibertat. No cal controlar l'altre, seguir minuciosament els seus passos, per evitar que escapi dels nostres braços. L'amor confia, deixa en llibertat, renuncia a controlar-ho tot, a posseir, a dominar. Aquesta llibertat, que fa possible espais d'autonomia, obertura al món i noves experiències, permet que la relació s'enriqueixi i no es converteixi en un cercle tancat sense horitzons. Així, els cònjuges, en retrobar-se, poden viure l'alegria de compartir el que han rebut i après fora del cercle familiar. Al mateix temps, fa possible la sinceritat i la transparència, perquè quan un sap que els altres confien en ell i valoren la bondat bàsica del seu ésser, llavors es mostra tal com és, sense ocultacions. Algú que sap que sempre sospiten d'ell, que el jutgen sense compassió, que no l'estimen de manera incondicional, preferirà guardar els seus secrets, amagar les seves caigudes i debilitats, fingir el que no és. En canvi, una família on regna una bàsica i afectuosa confiança, i on sempre es torna a confiar malgrat tot, permet que emergeixi la veritable identitat dels seus membres, i fa que espontàniament es rebutgin l'engany, la falsedat o la mentida.

Tot ho espera

116. *Panta elpízei*: no desespera del futur. Connectat amb la paraula anterior, indica l'espera de qui sap que l'altre pot canviar. Sempre s'espera que sigui possible una maduració, un sorprenent esclat de bellesa, que les potencialitats més ocultes del seu ésser germinin algun dia. No vol dir que tot vagi a canviar en aquesta vida. Implica acceptar que algunes coses no succeeixin com un desitja, sinó que potser Déu escrigui dret amb les línies tortes d'una persona i tregui algun bé dels mals que ella no aconsegueixi superar en aquesta terra.

117. Aquí es fa present l'esperança en tot el seu sentit, perquè inclou la certesa d'una vida més enllà de la mort. Aquesta persona, amb totes les seves debilitats, està cridada a la plenitud del cel. Allà, completament transformada per la resurrecció de Crist, ja no existiran les seves fragilitats, les seves foscos ni les seves patologies. Allà el veritable ésser d'aquesta persona brillarà amb tota la seva potència de bé i de bellesa. Això també ens permet, enmig de les molèsties d'aquesta terra, contemplar aquesta persona amb una mirada sobrenatural, a la llum de l'esperança, i esperar aquesta plenitud que un dia rebrà en el Regne celestial, encara que ara no sigui visible.

Tot ho suporta

118. *Panta hypoménei* vol dir que suporta amb esperit positiu totes les contrarietats. És mantenir-se ferm enmig d'un ambient hostil. No consisteix només a tolerar algunes coses molestes, sinó en quelcom més ampli: una resistència dinàmica i constant, capaç de superar qualsevol desafiament. És amor malgrat tot, encara que tot el context convidi a una altra cosa. Manifesta una quota d'heroisme tossut, de potència en contra de tot corrent negatiu, una opció pel bé que res no pot enderrocar. Això em recorda aquelles paraules de Martin Luther King, quan tornava a optar per l'amor fratern fins i tot enmig de les pitjors persecucions i humiliacions: «La persona que més t'odia, té alguna cosa bona en ell; fins i tot la nació que més odia, té alguna cosa bona en ella; fins i tot la raça que més odia, té alguna cosa bona en ella. I quan arribes al punt en què mires la cara de cada home i veus molt dintre d'ell allò que la religió anomena la "imatge de Déu", comences a estimar-lo malgrat tot. No importa el que faci, veus la imatge de Déu allà. Hi ha un element de bondat del qual mai no pots desfer-te. [...] Una altra manera per estimar el teu enemic és aquesta: quan es presenta l'oportunitat de derrotar el teu enemic, aquest és el moment en què has de decidir no fer-ho. [...] Quan t'eleves al nivell de l'amor, de la seva gran bellesa i poder, l'únic que busques derrotar és els sistemes malignes. A les persones atrapades en aquest sistema, les estimes, però tractes de derrotar aquest sistema. [...] Odi per odi només intensifica l'existència de l'odi i del mal en l'univers. Si jo et colpejo i tu em dones cops, i et torno el cop i tu me'l tornes, i així successivament, és evident que s'arriba fins a l'infinit. Simplement mai no s'acaba. En algun lloc, algú ha de tenir una mica de sentit, i aquesta és la persona forta. La persona forta és la persona que pot trencar la cadena de l'odi, la cadena del mal. [...] Algú ha de tenir prou religió i moral per tallar-la i injectar dins de la pròpia estructura de l'univers aquest element fort i poderós de l'amor». 114

119. En la vida familiar cal conrear aquesta força de l'amor, que permet lluitar contra el mal que l'amenaça. L'amor no es deixa dominar per la rancúnia, el menyspreu envers les persones, el desig de ferir o de fer pagar quelcom. L'ideal cristià, i de manera particular en la família, és amor malgrat tot. A vegades m'admira, per exemple, l'actitud de persones que han hagut de separar-se del seu cònjuge per protegir-se de la violència física i, tanmateix, per la caritat conjugal que sap anar més enllà dels sentiments, han

estat capaços de procurar el seu bé, encara que sigui a través d'altres, en moments de malaltia, de sofriment o de dificultat. Això també és amor malgrat tot.

Créixer en la caritat conjugal

120. L'himne de sant Pau, que hem recorregut, ens permet donar pas a la caritat conjugal. És l'amor que uneix els esposos,¹¹⁵ santifica, enriqueix i il·luminat per la gràcia del sagrament del matrimoni. És una «unió afectiva»,¹¹⁶ espiritual i oblativa, però que recull en si la tendresa de l'amistat i la passió eròtica, encara que és capaç de subsistir tot i que els sentiments i la passió es debiliten. El Papa Pius XI ensenyava que aquest amor amara tots els deures de la vida conjugal i «té com la primacia de la noblesa».¹¹⁷ Perquè aquest amor fort, vessat per l'Esperit Sant, és reflex de l'Aliança indestructible entre Crist i la humanitat que va culminar en el lliurament fins a la fi, a la creu: «L'Esperit que infon el Senyor renova el cor i fa l'home i la dona capaços d'estimar-se com Crist ens va estimar. L'amor conjugal arriba d'aquesta manera a aquella plenitud a la qual està ordenat interiorment, la caritat conjugal».¹¹⁸

121. El matrimoni és un signe preciós, perquè «quan un home i una dona celebren el sagrament del matrimoni, Déu, per dir-ho així, es "reflecteix" en ells, imprimeix en ells els propis trets i el caràcter indeleble del seu amor. El matrimoni és la imatge de l'amor de Déu per nosaltres. També Déu, en efecte, és comunió: les tres Persones del Pare, Fill i Esperit Sant viuen des de sempre i per sempre en unitat perfecta. I és precisament aquest el misteri del matrimoni: Déu fa dels dos esposos una sola existència».¹¹⁹ Això té conseqüències molt concretes i quotidianes, perquè els esposos, «en virtut del sagrament, són investits d'una autèntica missió, perquè puguin fer visible, a partir de les coses senzilles, ordinàries, l'amor amb què Crist estima la seva Església, que continua donant la vida per ella».¹²⁰

122. No obstant això, no convé confondre plans diferents: no s'ha de llançar sobre dues persones limitades el gran pes d'haver de reproduir de manera perfecta la unió que hi ha entre Crist i la seva Església, perquè el matrimoni com a signe implica «un procés dinàmic, que avança gradualment amb la progressiva integració dels dons de Déu».¹²¹